

Проектна технологія на уроках літератури

Ольга ЄРМАКОВА,

вчитель української мови і літератури, вчитель світової літератури

У сучасному суспільстві актуалізується завдання переорієнтації цілей освіти, що передбачає індивідуалізацію та диференціацію навчання, розвиток у школярів самостійного творчого мислення. Пріоритетною вимогою Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [3] є впровадження діяльного підходу, що спрямовує навчально-виховний процес на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти. Отже, навчання перетворюється на процес розвитку і саморозвитку особистості учня, що є можливим за умови психологічної готовності педагога до інноваційної діяльності: постійного самовдосконалення, роботою над своїм внутрішнім «Я», педагогічною вірою в неповторну індивідуальність дитини, бажанням допомогати їй у розвитку на основі вдосконалення системи школи, тієї духовної атмосфери, де відбувається творча взаємодія і самопобудова особистості педагога і школяра [2].

Учитель має не лише володіти на високому рівні професійними знаннями та вміннями, а й «вміти творчо змінювати свою особистість відповідно до об'єктивно існуючих морально-духовних цінностей суспільства, з врахуванням власної індивідуальності» [там само]. Отже, йдеться про своєрідну майстерність педагога, технологічність його професійної діяльності. Поняття «технологія» з грецької – знання про майстерність. Термін «педагогічна технологія» останнім часом дедалі більше поширюється в науці й освіті, що засвідчує наявність значної кількості його визначень. Дослідники його трактують як:

- сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і поєднання форм, методів, засобів, прийомів навчання, виховання, тобто своєрідний інструментарій педагогічного процесу [4];

- техніку реалізації навчального процесу [1];
- опис процесу досягнення передбачуваних результатів навчання (І.Волков) [6];

- мистецтво, майстерність, уміння, сукупність методів зміни стану (В.Шепель) [6];

- системний метод створення, застосування та визначення процесу викладання, засвоєння знання з урахуванням технології та людських ресурсів і їхньої взаємодії, що має на меті оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО).

Найбільш вдалими, на нашу думку, є визначення В.М. Монахова: педагогічні технології – це модель спільної педагогічної діяльності щодо проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для

учнів та учителя [6] та Н.Щуркова: це мистецтво науково обґрунтованого впливу на дитину в контексті її взаємодії з оточуючим світом. Адже педагогічна діяльність вимагає від учителя розумного поєднання технологічності і творчого підходів у роботі.

Саме творчий підхід щодо використання певних технологій дозволяє наблизити, адаптувати їх до конкретних умов діяльності. Кожна педагогічна технологія творчо опановується викладачем на основі його розуміння дітей, кваліфікації, рівня майстерності. І «якщо з'являється щось нове, більш ефективно, тоді можна говорити про педагогічну творчість на засадах певної технології» [6].

Отже, використовуючи певну технологію, варто знати її переваги, співвідносити їх з метою навчання та змістом навчального матеріалу, а також передбачати результати навчальної діяльності школярів.

Будь-яка праця розпочинається з осмислення принципів роботи, які формуються самостійно. Ми у своїй роботі зупинилися на таких ідеях:

- уміння знаходити обдарованих і здібних дітей – талант, уміння сприяти їхньому розвитку – мистецтво. Водночас найважливішою є любов до дитини!
- навчання має бути цікавим!

Принципи своєї діяльності визначаємо так:

- Візьміть промінь світла і спрямуйте його туди, де панує темрява.

- Візьміть усмішку і подаруйте її тому, хто так її потребує.

- Візьміть доброту і яв'їть її тому, хто сам не вміє віддавати.

- Візьміть віру і віддайте кожному, хто її не має.

• І нарешті, візьміть любов і несіть її всьому світові.

З урахуванням сучасних вимог було сформульовано власні світоглядні позиції щодо уроку:

- пошук, опрацювання, аналіз інформації;
- розвиток творчих здібностей учнів;
- формування емоційно-оцінювального ставлення до світу.

Оскільки йдеться про впровадження інноваційних методів на уроках літератури, зазначимо, що концептуальними засадами є:

– дослідження літературного твору як виду мистецтва, що дає можливість ознайомитися з літературним напрямом, провести мистецькі аналогії, застосувати музичний супровід;

– використання ІКТ на уроках, що унаочнює ілюстративний матеріал, дає змогу для інтеграції літератури та інформатики, урізноманітнює домашнє завдання;

– застосування методу проектів. З огляду на це, учні мають можливість продемонструвати власне бачення прочитаного твору, обґрунтувати свої ідеї; в них формується нестандартне мислення.

Саме проектну технологію розглянемо далі.

За філософською основою ця технологія є гуманістичною та асоціативно-рефлекторною, оскільки вводить учня-читача в багатогранний світ мистецтва. За організаційною формою – диференційована, адже надає можливість підійти до викладання навчального матеріалу з позиції навченості, підготовленості учня, його обізнаності в галузі прекрасного. Її провідним методом є ілюстративно-творчий, який спрямовує діяльність учнів на активізацію та інтенсифікацію пізнавальної діяльності.

Цільові орієнтації технології:

- розвиток емоційної сфери особистості;
- розвиток творчих здібностей, креативних якостей особистості;
- виховання особистості високої гуманітарної культури;
- перетворення навчального закладу з освітнього на центр духовної, моральної та естетичної культури;

Основними положеннями проектної технології є: лише в атмосфері високої гуманітарної культури з використанням засобів ІКТ, освоєння багатств світової художньої культури можна виховати особистість, яка прагне до саморозвитку, вміє використовувати і цінувати духовні та матеріальні багатства суспільства і сприяє відновленню та збагаченню його духовності.

На основі залучення дітей до світу прекрасного через їхні потреби (малювати, слухати музику, працювати за комп'ютером тощо), посилюється зв'язок між теоретичними надбаннями сучасної науки, набутками світової культури та реаліями сьогодення; відбувається спрямування їх до нестандартного вивчення літератури як шкільного предмета; формуються власні погляди на історичну добу, життєтворчість автора; розвивається креативність учня

– здатність продукувати нові ідеї та втілювати їх у життя.

Застосування проектної технології має на меті:

– стимулювання мотивації дітей на здобування знань;

– включення всіх учнів в режим самостійної роботи;

– розвиток здібностей до аналітичного, критичного і творчого мислення;

– розвиток найважливіших компетенцій (здатності брати на себе відповідальність; брати участь у колективному прийнятті рішень; оцінювати і аналізувати певне суспільне явище чи проблему; добре володіти усним і письмовим мовленням; здатність навчатися протягом життя як основа неперервної підготовки до професійного і громадського життя);

– розвиток дослідницьких умінь (аналізу, спостереження, побудови гіпотези, експериментування, узагальнення).

Розглянемо **технологічні особливості** проектного навчання:

– технологія дозволяє максимально наблизити процес навчання до реальних життєвих умов виробництва, політики, соціального життя;

– діяльність учнів має дослідницький характер;

– діяльність особистості спрямована на її розвиток;

– відбувається орієнтація учня як на здобуття знання, вміння, навички, так і вироблення практичних якостей, зокрема пошук проблеми, її розроблення (вирішення), синтезування результатів роботи в демонстраційному варіанті, який необхідно публічно захистити;

– проекти мають різну орієнтацію, спрямовану на інтеграцію базисного предмету з різними сферами життя і діяльності (культурологічний напрям, історичний тощо) або «занурення» у виучуваний предмет;

– особистісно орієнтований підхід до учня.

За такого підходу до вивчення предмета змінюється і роль учителя: він є особистістю, яка не лише навчає, а й науково скеровує, консультує, допомагає, ініціює народження проекту і його розвиток, підтримує вогник зацікавленості, «проживає» з учнем його проект, подорожує з ним країнами, пізнає культури. Це вимагає від учителя володіння технологією проектної діяльності та особистої зацікавленості в здійсненні проекту учнем.

Практичне значення проектного навчання полягає в:

– переживанні особистістю конкретних ситуацій подолання труднощів;

– залученні її до вникнення в сутність явищ, процесів;

– конструюванні нових об'єктів, процесів тощо.

На уроках літератури метод проектів дозволяє висвітлити багатогранність світу, посилити естетичний вплив художніх творів на особистість, розширити межі художньо-образних уявлень, що поглиблює

розуміння і переживання творів мистецтва, розвинути творчі здібності учнів (уяву, фантазію, образне мислення). Проектна технологія починається з творчості учителя і учня на уроках, поширюється на родинні кола, де діти разом із батьками осмислюють ідеї та втілюють їх у життя, та суспільне життя учнів за межами навчального закладу.

Своєрідним відкриттям стає для семикласників написання творчих робіт на тлі класичної музики – так народжується спільний проект учителя й учнів відчувати музику, настрої, тему.

Учні 8-х класів на уроках світової літератури занурюються в складний процес історії літератури шляхом порівняльної характеристики здобутків письменників та їх кінематографічного втілення, подають власне образотворче та музичне бачення окремих епізодів чи цілого тексту. Дев'ятикласники мають змогу простежити вияв особистого життя у творах митців, становлення їхньої філософії, її зв'язок із сучасністю.

Якщо робота у цих класах була ефективною і цікавою, то у 10–11-х класах ми отримуємо справжній сплеск ідей: різні іпостасі літературних героїв та їх достатньо технічно складне вираження (портрет особистості Доріана Грея в яблуці, привабливому зовні, та гнилому всередині, трояндах, що почорніли і зістарилися від певних хімічних препаратів тощо).

Під час захисту власних проектів учні вчать виступати, доводити власну думку та відстоювати її. Так проект стає особистісно значущим для них, результатом фантазії та інтелектуального рівня.

Отже, проектне навчання дає змогу педагогам спрямувати своїх вихованців у майбутнє, навчити їх ставити запитання, шукати на них відповіді, а головне – бути конкурентоспроможними у сучасному світі, де перемагають ті, хто вміє зацікавити, знає шляхи досягнення мети й не боїться експериментувати, створювати. Проектна технологія дозволяє втілити у життя провідні завдання сучасної освіти:

- учити вчитися;
- навчити орієнтуватися у світі соціальних, моральних та естетичних цінностей;
- навчити вирішувати проблеми, пов'язані з виконанням людиною певної соціальної ролі;
- сформувати ключові компетентності, що мають універсальне значення для різних видів діяльності (продукування ідей, комунікативні навички, навички аналізу, оброблення інформації, співпраці, прийняття рішення, вирішення проблем тощо).

Література

1. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В.П. Беспалько. – М., 1995.
2. Бех І.Д. Готовність педагога до інноваційної діяльності / І.Д. Бех // Вісник Житомирського державного педагогічного університету, 2003. – №13. – С. 3–8.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards>
4. Лихачев Б.Т. Педагогика / Б.Т. Лихачев. – М., 1992.

5. Мільто Л.О. Педагогічна творчість і технологія у розв'язанні педагогічних задач / Л.О. Мільто // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. – Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – Випуск 8 (18). – К., 2008.
6. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1988.

Анотації

Ольга ЄРМАКОВА

Проектна технологія на уроках літератури

У статті розглянуто питання використання проектної технології на уроках літератури. Аналізується поняття педагогічної технології та принципів інноваційної діяльності. Зазначається, що педагогічна діяльність вимагає від учителя розумного поєднання технологічності й творчого підходу, має базуватися на знанні природних потреб та нахилів дитини.

Ключові слова: педагогічні технології, інноваційна діяльність, проектна технологія, творчість.

Ольга ЕРМАКОВА

Проектная технология на уроках литературы

В статье рассмотрены вопросы использования проектной технологии на уроках литературы. Анализируются понятия педагогической технологии и принципов инновационной деятельности. Указано, что педагогическая деятельность требует от учителя разумного сочетания технологичности и творческого подхода в работе, должна базироваться на знании естественных потребностей и дарований ребенка.

Ключевые слова: педагогические технологии, инновационная деятельность, проектная технология, творчество.

Olga ERMAKOVA

Project technology on the literature lessons

The article considers the questions of using of innovative technologies on the literature lessons, in particular project. Understanding of pedagogical technologies and principles of innovation activity are analyzed. It is explained that pedagogical activity requires from the teacher of reasonable combination of technological and creative approach in process, and also must be based on natural requirements and inclinations of child.

Keywords: pedagogical technologies, innovative activity, project technology, creativity.